

**Риёзус солиҳийн шарҳи / Ҳаё ва унинг фазилати ҳамда у билан
хулқланишга одатланмоққа тарғиб қилиш ҳақида / 1529-ҳадис**

1529 - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَةَ رَهْطٍ عَيْنًا، وَأَمَرَ عَلَيْهِمْ عَاصِمَ بْنَ ثَابِتٍ الْأَنْصَارِيَّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، فَاَنْطَلَقُوا حَتَّى إِذَا كَانُوا بِالْهَذَاةِ بَيْنَ عُسْفَانَ وَمَكَّةَ كُذِّرُوا لَحْيٍ مِنْ هَذِيلٍ يُقَالُ لَهُمْ: بَنُوا لِحْيَانَ، فَتَفَرُّوا لَهُمْ بِقَرِيبٍ مِنْ مِئَةِ رَجُلٍ رَامٍ، فَاقْتَضَوْا آثَارَهُمْ، فَلَمَّا أَحَسَّ بِهِمْ عَاصِمٌ وَأَصْحَابُهُ لَجُّوْا إِلَى مَوْضِعٍ، فَأَحَاطَ بِهِمُ الْقَوْمُ، فَقَالُوا: انْزِلُوا فَأَعْطُوا بَأْيَدِيكُمْ، وَلَكُمْ الْعَهْدُ وَالْمِيثَاقُ أَلَّا تَقْتُلَ مِنْكُمْ أَحَدًا، فَقَالَ عَاصِمٌ بْنُ ثَابِتٍ: أَيُّهَا الْقَوْمُ؛ أَمَّا أَنَا فَلَا أَنْزِلُ عَلَى ذِمَّةِ كَافِرٍ، اللَّهُمَّ أَخْبِرْ عَنَّا نَبِيَّكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَرَمَوْهُمْ بِالنَّبْلِ فَقَتَلُوا عَاصِمًا، وَنَزَلَ إِلَيْهِمْ ثَلَاثَةُ تَفَرَّ عَلَى الْعَهْدِ وَالْمِيثَاقِ، مِنْهُمْ: حُبَيْبٌ، وَزَيْدُ بْنُ الدَّثَنَةِ، وَرَجُلٌ آخَرٌ، فَلَمَّا اسْتَمَكَّنُوا مِنْهُمْ أَطْلَقُوا أَوْتَارَ قِسِيَّهِمْ، فَرَبَطُوهُمْ بِهَا. قَالَ الرَّجُلُ الثَّالِثُ: هَذَا أَوَّلُ الْعَذْرِ، وَاللَّهُ؛ لَا أَصْحَبُكُمْ، إِنَّ لِي بِهَؤُلَاءِ أَسْوَةً - يُرِيدُ الْقَتْلَى - فَجَرَّوْهُ وَعَاجَلُوْهُ، فَأَبَى أَنْ يَصْحَبَهُمْ، فَقَتَلُوْهُ، وَأَنْطَلَقُوا بِحُبَيْبٍ وَزَيْدِ بْنِ الدَّثَنَةِ، حَتَّى بَاعُوهُمَا بِمَكَّةَ بَعْدَ وَقْعَةِ بَدْرٍ؛ فَابْتِاعَ بَنُو الْحَارِثِ ابْنَ عَامِرٍ بْنُ تَوْفَلٍ بْنُ عَبْدِ مَنَافٍ حُبَيْبًا، وَكَانَ حُبَيْبٌ هُوَ قَتَلَ الْحَارِثَ يَوْمَ بَدْرٍ، فَلَبِثَ حُبَيْبٌ عِنْدَهُمْ أَسِيرًا حَتَّى أَجْمَعُوا عَلَى قَتْلِهِ، فَاسْتَعَارَ مِنْ بَعْضِ بَنَاتِ الْحَارِثِ مُوسَى يَسْتَحِدُّ بِهَا فَأَعَارَتْهُ، فَدَرَجَ بُنْيٌ لَهَا وَهِيَ غَافِلَةٌ حَتَّى أَتَاهُ، فَوَجَدَتْهُ مُجْلِسَهُ عَلَى فَخْدِهِ وَالْمُوسَى بِيَدِهِ، فَفَزَعَتْ فِرْعَةً عَرَفَهَا حُبَيْبٌ، فَقَالَ: اتَّخَشَيْنَ أَنْ أَقْتُلَهُ؟! مَا كُنْتُ لَأَفْعَلَ ذَلِكَ، قَالَتْ: وَاللَّهِ؛ مَا رَأَيْتُ أَسِيرًا خَيْرًا مِنْ حُبَيْبٍ، فَوَاللَّهِ؛ لَقَدْ وَجَدْتُهُ يَوْمًا يَأْكُلُ قِطْفًا مِنْ عِنَبٍ فِي يَدِهِ وَإِنَّهُ لَمُوثَقٌ بِالْحَدِيدِ وَمَا بِمَكَّةَ مِنْ ثَمَرَةٍ، وَكَأَنْتَ تَقُولُ: إِنَّهُ لَرَزَقٌ رَزَقَهُ اللَّهُ حُبَيْبًا.

فَلَمَّا خَرَجُوا بِهِ مِنَ الْحَرَمِ لِيَقْتُلُوهُ فِي الْحِلِّ قَالَ لَهُمْ حُبِيبٌ: دَعُونِي أَصْلِي كَعَتَيْنِ، فَكُوَّهُ، فَكَعَ كَعَتَيْنِ
فَقَالَ: وَاللَّهِ لَوْلَا أَنَّنِي تَحْسَبُونَا أَنَّ مَا بِي جَزَعٌ لَزِدْتُ، اللَّهُمَّ أَحْصِهِمْ عَدَدًا، وَاقْتُلْهُمْ بَدَدًا، وَلَا تَبْقِ مِنْهُمْ
أَحَدًا. وَقَالَ:

فَلَسْتُ أَبَالِي حِينَ أُقْتَلُ مُسْلِمًا عَلَى أَيِّ جَنْبٍ كَانَ لِلَّهِ مَصْرَعِي

وَذَلِكَ فِي ذَاتِ الْإِلَهِ وَإِنْ يَشَأْ يُبَارِكْ عَلَى أَوْصَالِ شِلْوٍ مُمَزَّعٍ

كَانَ حُبِيبٌ هُوَ سَنَ لِكُلِّ مُسْلِمٍ قُتِلَ صَبْرًا الصَّلَاةَ، وَأَخْبَرَ - يَغْنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -
أَصْحَابَهُ يَوْمَ أُصِيبُوا خَبَرَهُمْ، وَبَعَثَ نَاسٌ مِنْ قُرَيْشٍ إِلَى عَاصِمِ بْنِ ثَابِتٍ حِينَ حَدَّثُوا أَنَّهُ قُتِلَ أَنَّ يُؤْتُوا
بِشَيْءٍ مِنْهُ يُعْرِفُ، كَانَ قَتَلَ رَجُلًا مِنْ عُظَمَائِهِمْ، فَبَعَثَ اللَّهُ لِعَاصِمٍ مِثْلَ الظُّلَّةِ مِنَ الدَّبَرِ، فَحَمَمَتْهُ مِنْ
رُسُلِهِمْ، فَلَمْ يَقْدِرُوا أَنْ يَقْطَعُوا مِنْهُ شَيْئًا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ [3989].

قَوْلُهُ: (الْمُهَذَّاءُ): مَوْضِعٌ، وَ(الظُّلَّةُ): السَّحَابُ، (الدَّبَرُ): النَّخْلُ.

وَقَوْلُهُ: «اقْتُلْهُمْ بَدَدًا» بِكَسْرِ الْبَاءِ وَفَتْحِهَا، فَمَنْ كَسَرَ قَالَ: هُوَ جَمْعٌ (بِدَّةٍ) بِكَسْرِ الْبَاءِ، وَهِيَ:
النَّصِيبُ، وَمَعْنَاهُ: اقْتُلْهُمْ حِصَصًا مُنْقَسِمَةً؛ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ نَصِيبٌ، وَمَنْ فَتَحَ قَالَ: مَعْنَاهُ:
مُتَفَرِّقِينَ فِي الْقَتْلِ وَاحِدًا بَعْدَ وَاحِدٍ؛ مِنَ التَّبْدِيدِ.

وَفِي الْبَابِ أَحَادِيثُ كَثِيرَةٌ صَحِيحَةٌ سَبَقَتْ فِي مَوَاضِعِهَا مِنْ هَذَا الْكِتَابِ، مِنْهَا: حَدِيثُ الْعُلَامِ
الَّذِي كَانَ يَأْتِي الرَّاهِبَ وَالسَّاحِرَ [برقم 35] وَمِنْهَا: حَدِيثُ جُرَيْجٍ [برقم 226]، وَحَدِيثُ
أَصْحَابِ الْعَارِ الَّذِينَ أَطْبَقَتْ عَلَيْهِمُ الصَّخْرَةُ [برقم 17]، وَحَدِيثُ الرَّجُلِ الَّذِي سَمِعَ صَوْتًا فِي
السَّحَابِ يَقُولُ: اسْقِ حَدِيقَةَ فُلَانٍ [برقم 574]، وَغَيْرُ ذَلِكَ.

1529. Абу Хурайра розияллоху анхудан ривоят қилинади:

«Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам ўн кишилиқ гуруҳни айғоқчи сарийя қилиб юбордилар. Уларга Осим ибн Собит Ансорийни бошлиқ этиб тайинладилар. Улар йўлга чиқиб, Макка билан Усфон оралигидаги Ҳадъа номли жойда кетишаётганда Ҳузайл қабиласидан бўлган Бани Лихён деб аталувчи кишиларга буларнинг кетишаётгани маълум бўлди. Улар юзга яқин чавандозлар билан ахтариб изларидан тушишди. Қачонки Осим ва унинг биродарларига Бани Лихённинг изидан тушгани хабари етиб келганда, улар бир маконга қочиб чиқишди. Бани Лихён эса уларни ўраб олди ва «Пастга тушинглар, қўлларингизни беринглар. Биз сизлардан бирортангизни ўлдирмасликка аҳд берамиз», дейишди. Осим ибн Собит: «Эй қавм мен, кофирнинг аҳдига (ишониб) пастга тушмайман. Аллоҳим биз ҳақимизда Набийнинг соллаллоху алайҳи васалламга хабар бер», дедилар. Душманлар камондан ўқ уза бошлашди ва Осимни ўлдиришди. Улардан уч нафари душманнинг аҳдига ишониб (пастга) тушишди. Улар Хубайб, Зайд ибн Дасина ва бошқа бир киши (унинг исми Абдуллоҳ ибн Торик) эди. Қачонки, душман қўлга туширишингиздан кейин камонлари ипини ечиб, уларни боғлай бошлади. Бу ҳолатни кўрган учинчи киши, мана шу биринчи хиёнатдир. Аллоҳ номига қасамки, мен сизлар билан бирга кетмайман. Балки ўлганларга иқтидо қиламан, деди. Душманлар уни тортиб судрашди. Бу (яъни Абдуллоҳ ибн Торик) бирга юришдан бош тортган эди, душманлар ўлдириб юборишди. Лекин Хубайб ва Зайд ибн Дасиналарни олиб бориб, Маккада сотиб юборишди. Хубайбни, Хорис ибн Омир ибн Навфал болалари сотиб олишди. Чунки хубайб Бадр куни Хорисни қатл этган эди. Хубайб уларнинг хузурида асир бўлиб қолди. Хорисни болалари уни ўлдиришга келишиб олишди. Кунларнинг бирида Хубайб покланиш учун Хорис қизларининг биридан устара сўради. У хотин устара келтирди. Ўша хотиннинг бир ёш боласи ўйнаб-ўйнаб, онаси беҳабар қолиб, Хубайбнинг олдига келиб қолди. Онаси қараса, боласи Хубайбнинг тиззасида турибди. Қўлида эса ҳалиги устара. Онаси қаттиқ кўрқиб кетди. Хубайб эса, онаси кўрқиб кетганини кўриб: «Боламни ўлдиради деб кўрқяпсанми? Харгиз бундай қилмайман», деди. Шунда у хотин: «Аллоҳ номига қасамки, Хубайбдан кўра яхшироқ асир кўрмаганман. Ва яна Аллоҳ номига қасамки, мен унинг қўлида бир шингил узум кўрдим. Қўллари темир билан боғлиқ бўлиб, ундан тановул қилаётган эди. Ўша кунларда Маккада мева йўқ эди. Бу хотин: «Бу, Аллоҳнинг Хубайбга ато қилган ризқи эди», деб айтди.

Қачонки Хубайбни Ҳарамнинг чегарасидан ташқаридаги Ҳилга* ўлдириш

учун олиб чиқишганда, икки ракъат намоз ўқигунча ҳоли қўйишларини сўради. Холи қўйишганда икки ракъат намоз ўқиб: «Аллоҳ номига қасамки, сизлар мени қўрқганимдан намозимни узун қилди, деб гумон қилмаганингларда эди, бундан ҳам зиёда қилган бўлар эдим. Аллоҳим! Буларни битта қўймай битиргин! Аллоҳим, бирорта қолдирмасдан барчаларини ҳалок қилгин», деб қўйидаги байтни айтди.

Ўлдирилсам муслимона, чиқса жон Аллоҳ учун,

Қилмагум парво, бу жонсиз жисм қай ёнла қулар!

Буки бўлди ҳақ Илоҳ йўлида, бас, У хоҳласа,

Парча-парча гўшт-бўғинларга мубораклик берар!»

Хубайб ҳар бир шаҳид этилган мусулмон учун қатлдан олдин икки раъат намоз ўқишни суннат қилиб кетган эди.

Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам буларга етган мусибат хабарини саҳобаларига хабар бердилар.

Қурайшликлар Осим ибн Собитни ўлганларини эшитиб, бирор аъзоси бўлса ҳам олиб келиш учун бир неча одам юборишди. Чунки Осим Қурайшнинг катталаридан бирини қатл этган эди. Аллоҳ Таоло Осим мурдасига соя каби асал арини юборди. Улар Осимнинг мурдасини (душманлар етказиши мумкин бўлган зарардан) ҳимоя қилишди Душманлар бирор аъзосини кесишга қодир бўлишмади.

Имом Бухорий ривояти.

Бу бобга тегишли саҳиҳ ҳадислар ушбу китобнинг кўп ўринларида ўтди.

Масалан: Роҳиб билан сеҳргар ўртасида қатновчи бола воқеъаси, Журайж воқеъаси, ғорнинг оғзи харсанг тош билан ёпилиб қолган воқеъа ва бир кишининг булутдан: «Фалон кишининг боғини судрагин», дейилган овозни эшитгани воқеъаси каби ва бунга ўхшаш ҳадислардир.

Шарҳ: * Ҳилл – Ҳарам ҳудудидан ташқари жойлар. Ҳарам ҳудудида маълум ишлар ҳаром қилингани учун у ер «ҳарам» дейилган бўлса, унинг ташқарисида мазкур ҳаром қилинган ишлар ҳалол бўлгани учун у ерлар «ҳилл», яъни «ҳалол» деган номни олган.

Пайғамбар алайҳисалом Маккалик мушриклардан хабар тўплаш учун айғоқчиликка учун кўнгиллиларни тўплаган эдилар. Шу вақтларда Лихён ўғилларининг ҳаракати ва ташвиқи билан Адал ва Қаро қабилалари Мадинага одам жўнатиб, мусулмон бўлганликларини айтиб, динни уларга ўргатиши учун одам жўнатишларини сўрашади. Пайғамбаримиз кўнгиллилардан тузилган бу ўн кишилик жамоани у ерга жўнатдилар. Уларга Осим ибн Собитни бошлиқ қилдилар. Жамоат кечалари юриб, кундузлари дам олиб, Ҳузайл қабиласининг маконига келиб, Ражеъ деб аталган сув бошига бордилар. Шу ерда дам олиб Мадинага хос бўлган ажва хурмоларидан еб, данакларини отдилар. Хурмо данакларидан Мадиналикларнинг келганидан хабар топган бир чўпон Лихён ўғилларини хабардор қилди.

Лихён ўғилларидан юзга яқин ўқчи силоҳларини олиб, мусулмон жамоатининг ортидан тушди. Ва уларни яширинган тоғнинг тепасини ўраб олдилар. Таслим бўлишса уларга тегмасликларини айтишди. Мусулмонлар биринчи ўзаро музокара қилишди. Кейин Осим ибн Собитнинг ҳам фикр бирлиги билан мушрикларги ишонмасликларини, уларга асло бўйин эгмасликларини, мушриклар билан ҳеч қачон битим тузмасликларини айтиб тўқнашишни танладилар. Бўлиб ўтган шиддатли тўқнашув натижасида Осим ибн Собит бош бўлган етти мусулмон шаҳид қилинди.

Осим Бадр ва Уҳуд жангларида қатнашган ва жуда фойда кўрсатган ғозийлардан ва маҳоратли ўқчи ҳам эди. Осим жанг қарорини олгач: «Аллоҳим! Ҳолатимизни Пайғамбарингга билдир» деган ва яраланганида «Аллоҳим куннинг бошида мен Сенинг динингни қўридим, куннинг сўнггида эса, Сен менинг жасадимни сақла» деб дуо қилган эди.

Уҳуд жангида икки ўғлини ўлдиргани учун унинг бошини олиб келганга юз туя беришини айтган аёлдан Осимнинг жасадини ари тўдаси ҳимоялаб турар эди. Оқшом тушиб ариларни кетишини кутган душман ҳеч кутилмаган ҳодиса билан юзма-юз эди. Бирдан ёмғир ёғиб, селга айланди ва бу аснода Осимнинг жасади йўқ бўлди. Шундан сўнгра Осим арилар ҳимоялаган саҳоба деб эсланди.

Тирик қолган уч киши мушрикларнинг сўзига ишониб хабар тўплаш вазифаларини бажаришлари мумкин эканлигини ўйлаб таслим бўлишди. Булар Хубайб ибн Адий, Зайд ибн Дасина ва Абдуллоҳ ибн Торик эдилар. Абдуллоҳ мушриклар билан курашишда давом этди ва мушриклар уни Макка йўлида шаҳид қилди.

Хубайб ва Зайдни Маккага олиб бориб, асир қатори сотиб юборишди. Бадр жангида Хубайб томонидан ўлдирилган Ҳорис ибн Омирнинг ўғиллари оталарининг ўрнига ўлдириш учун Хубайбни сотиб олишди. Зайдни эса Саффон ибн Умайя сотиб олди. Чунки Бадрда Зайд унинг отаси Умайяни ўлдирган эди. Унинг ўрнига ўлдириш учун Зайдни сотиб олди. Шундай

қилиб бу икки мусулмон учун асирлик даври бошланди.

Шу асирлик вақтларида Ҳубайбни ўша ердаги аёл мавсуми бўлмаган ҳолда узум еганини кўрганини айтди. Аёл Бу нарса Ҳубайбга Аллоҳнинг бир икромидан эканлигига ишонди.

Ҳубайбнинг унга устара олиб келган болани қўлига олганига қарамасдан уни гаров қатори қўлланишга ҳаракат қилмаганлиги, уни қўриқлаётган аёлни хурсанд қилди. Ҳубайб аёлга: «Менга ичгани тоза сув бер ва мени ўлдиргани қарор қилишганда хабардор қил деб айтди. Ҳубайб мушриклар сўйган гўштидан ва тайёрлаган таомдан емасликка ҳаракат қилар эди.

Бошқа тарафдан Зубайд ибн Дасимий ҳам асирлик кунларини рўза тутиб ўтказиб қилган эди. Зубайд Саффон ибн Умайядан агар берса фақат сут беришини, бошқа нарса истамаслигини айтган эди.

Ҳарам ойларининг охирида мушриклар бу икки мусулмонни Макканинг ҳарам соҳасидан олиб чиқариб Танъим деган жойда қатл қилишга қарор бердилар. Аёллар, болалар бу қатлни кўриш учун Танъимда тўпландилар. Қатлга олиб кетилаётганда бир-бирларини бир маротаба кўришларига рухсат берилган бу икки мусулмон қисқа учрашувларида бир-бирларига сабрни тавсия қилишди ва охиригача сабр-бардошли бўлишга чақиришди.

Аввал Ҳубайбни дорни олдига олиб келишди. Ҳубайб бу ерда икки ракат намоз ўқиб олишни сўради. У: «Ўлимдан кўрқиб деб ўйлашмаганингизда эди намозимни узунроқ ўқир эдим», деди. Қатл қилинадиган кимсанинг икки ракат намоз ўқиши Ҳубайб бошлаган одат бўлиб қолди. Ҳубайб унга қилинган тавсия ва динидан қайтса қўйиб юборилиши ҳақидаги сўзларга асло қулоқ солмади. Пайғамбарга содиқ эканлигини айтди. Бир вақт: «Аллоҳим! Сен бизга Расулингни пайғамбарлигини етказдинг. Бизга қилинган бу ҳолатни ҳам расулингга етказ!» деб дуо қилди. Пайғамбар Мадинада асҳоби билан ўтирар экан: «Ва алайҳиссалом, (Унга ҳам салом бўлсин)», дедилар. Бошқа ривоятга кўра “Ва алайҳимассалом (У иккисига ҳам салом бўлсин)”, деб айтдилар.

Саҳобаларнинг саволига Пайғамбаримиз Ҳубайб ва Зайднинг шаҳид қилинганини, уларнинг айтган саломига жавоб қайтарганларини айтдилар. Аллоҳ улардан рози бўлсин.

Ҳубайб қатл қилинишидан олдин мушрикларни дуоибад қилган эди. Ўша кун ўша ердаги мушриклар Ҳубайбнинг баддуосидан сақланиш учун ўқдан қочгандай ўзини ерга отган, қулоқларини ёпган, бир дарахт ёки инсонларнинг орқасига яширинган эдилар.

Осим ибн Собитнинг жасадини биринчи арилар қўриқлаши, кейин эса сел сувларининг олиб кетиши, душманларининг унга тега олмаслиги, Ҳубайб

эса, мавсуми бўлмаган ҳолда узум ейиши, саломини ва аҳволини ўша вақтдаёқ Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга етиши, Расулуллоҳнинг мўъжизалари ва бу мужоҳидларнинг каромати эди.

Манба: hadis.islom.uz

